

VERSESKÖNYV A SZÁZAD ELEJÉRŐL.

A mult nyáron Somogyban járva, Visontán érdekes kézirati kötet jutott kezembe. A könyv tartalma nagyon vegyes; a legkülönbözőbb tárgyú költemények váltakoznak benne nagyobb részt tréfás, de néha komoly tárgyú prózával, melyek között nem egy, irodalomtörténeti szempontból is érdekes mű akad. A könyv összeírója Barla Szabó János, debreczeni theologus, később visontai ev. ref. lelkész volt, ki a könyv tartalmát debreczeni diák korában, 1824-ben gyűjtötte össze; a könyv jelenlegi tulajdonosa Barla Szabó Jenő, kisujszállási ev. ref. főgymnáziumi tanár, ki szíves készséggel bocsátotta rendelkezésemre ismertetés céljából. Az egész gyűjteményen meglátszik, hogy nem rendszeres, tervszerű gyűjtés eredménye, hanem hogy a könyv birtokosa beleírt mindent, a mi eléje akadt; névnapi köszöntők és tréfás elbeszélő költemények, diákréfák és trágárságok, majd Debreczen költőinek (Csokonai, Földi, Kovács József) versei s egy-egy rájuk vonatkozó emlék sorakoznak egymás mellé e gyűjteményben, mely a maga egészében érdekes képét nyújtja a debreczeni diák szellemi táplálékának a század elején.

Alig 20 évvel Csokonai halála után természetes, hogy az ő emléken, az ő költeményein lelkesült legjobban a debreczeni collegium ifjúsága; még sokan éltek a városban, a kik iskola társai, barátai voltak, s kik költeményeit kéziratban terjesztették. Ekkor már megjelent verseinek több gyűjteménye nyomtatásban, nagy részük azonban még jó ideig csak kéziratban volt ismeretes. Ezek a kéziratban kézről-kézre adott költemények teszik e gyűjteménynek jelentékeny részét. A debreczeni kör ismert tagjától, Kovács Józseftől is több költeményt tartalmaz e kötet, köztük olyanokat is, melyek kiadott versei közt nem jelentek meg. Ott találjuk még Földi János költeményét, melyet a maga halálára készített, továbbá Hatvani Istvánnak, a híres debreczeni professzornak életrajzát. A debreczeni kör termékei lehetnek a leoninus versek és rögtönzések is, melyeket gyűjteményünkben találunk. A közölt költeményeknek egy része latin nyelvű; ezeket Báthory Gábor 1812—20-ig debreczeni diák, később nagykőrösi ev. ref. lelkész és Némethy Pál írták.

A gyűjteménynek egy része Sárospatakról kerülhetett Debreczenbe; így pl. Fáy András tréfái, valamint a Kazinczy ellen, a Tövissek és virágok megjelenése alkalmából intézett durva gúnyirat, melynek szerzője Kazinczynak sárospataki iskolatársa volt.

E könyv összeírásával tulajdonosának nem lehetett egyéb célja, minthogy megőrizze a maga számára mindazt, a mi később diákéletének örömeire, mulatságaira emlékezteti. Erre mutat a könyv előszava is, melyet egész terjedelmében közlök.¹

Kegyess Olvasó!

Telnek az idők; mulnak az esztendők, a jövődők felfedezhetetlen kárpittal vagnak vizsgálódó szemeink előtt bészárva. Ki tudja, mi végre teremtett és a fátumok megváltozhatatlan könyvében micsoda proféczia van kiről kiről? Elpipázunk öt-hat esztendőt itt a tisztességes tudományok fészkében, tiz-tizenkét seniort bajusszától megkoppaszta kifüstölünk az ócska Collegium kietlen podiumán, végre innen kiki, suarum rerum incerti, kikopunk, a mikor két-három esztendei mesterségünk után, vagy örökös *Könyörülj rajtunk, vagy holtig való ab ab*, vagy, vagy, vagy — — lesz belőlünk. Ekkor rész szerént a világi gondok, rész szerint a házi bajok terhe nyomván a nyomorúság jármához nem szokott nyakainkat: ottan ottan jól esne megkönnyebbitni a szokatlan tehertől, szokatlan vállainkat. Mely megkönnyítés sokfélekép eshetik ugyan meg. Ugyanis egy jó barát elúzi a világnak minden gondját, egy mulató compánia elkergeti messze az élet bajait és jajjait; egy szíved felével való nyájas beszélgetés elfelejteti veled lelked gyötrelmeit; egy sétálás vagy paripázás, egy kocsikázás megújítja epekedő szívedet. Oh de: non cuivis hominum contingit adire Corinthum! Ha a kegyetlen sors mostohasága mindezekről megfosztja szegény fejünket, tunc vero quid agam, quo me convertam? E végre szedtem öszve ímé ezen kötetbe lévő különféle, rész szerént folyó, rész szerént kötött beszédben kidolgozott matériákat mely kötetnek, mivel sok holmi, egyet-más dolgokat foglal magában: *Holmi* nevet adhatni. Ne vedd rossz neven K. O. (kegyess olvasó), ha arra kérelek, hogy ilyen vagy ehhez hasonló Holmit vagy valamit készíts magadnak a melyben mindenkor gyönyörűséggel szemlélheted, legalább az ilyen Holmi öszveszedésére fordított kevés idődnék nem haszontalanul való elfecsérlését. Irtam Debreczenben, 6-dik márczius, 1824-dik esztendőben. A kiadó.

A könyv tartalmának e futólagos vázolása után alkalmas csoportokban bemutatom a bármi szempontból érdekes darabokat.

1. Kollégiumi élet. A diáktrefák és pajkosságok otthonosak minden iskola falai között, de természetszerűleg sokkal élénkebben fejlődnek ki ott, a hol a tanulók egy része együtt lakik az iskola épületében, s így bő alkalmuk van együtt beszélni s ítélni meg az iskolai élet minden egyes eseményét. Gyakran a tanár a cél-

¹ Az eredeti kézirat helyesírásához csak az esetben ragaszkodtam, ha a kiejtés jellemzésére szolgál.

táblája az ilyen diáktrefának. Ebben a gyűjteményben is ott van egy folyamodvány *copiá*-ja, melyben az iskola egyik tanára kéri az iskolai székot, hogy társai őt mint érdemtelent vessék ki maguk közül. Kétségtelen, hogy a folyamodvány egyik jó humorú, s az illető tanár gyengéit nagyon jól megfigyelni tudó nebuló tolla alól került ki, a ki azután tovább adta tanuló társai között. A folyamodvány így kezdődik: »Egy igen különös, de helyes és fundamentumos kéréssel kéntelenítettem T. Collega Uraimékat búsítani, kérvén alázatosan a közjóra és az iskola becsületére, méltóztassanak engem a professzori hivataltól, melynek elviselésére magamat teljességgel elégtelennek érzem, megszabadítani. Különös kérés ez, még a maga nemében egyetlen egy és szokatlan; de helyes és fundamentumos azért, mert miolta ez az iskola fennáll, mutathatnak-é T. Collega Uramék, bár akármeddig hányják is a Protocollumokat, a kiből a deákság oly sokszor és oly sokféle csúfot űzött volna, mint én belőlem. Az itt levő tanuló ifjuság olyan igazságtalan, hogy a professzorától megkívánja azt, hogy a deák nyelvnek legalább a gramatikáját jól tudja, azt is, hogy a fakkjába imígy-amígy jártas legyen.« Elsorolja azután a folyamodvány az illető tanár baklövéseit az osztályban, elmondja élete történetét, természetesen úgy, a mint az őt gyűlölő deákság beszélhetett róla. A befejezés így hangzik: »Kérem T. T. Collega Uraimékat, hogy engemet társaságokból, melynek eddig is csúfja voltam, elutasítani és nékem valami természetemhez tehetségemhez való életnemem kigondolni s javasolni méltóztassanak. T. Collega Uraiméknak érdemetlen tisztai társok Madarász Dobrossy János.« Még az ítéletet is meghozták a folyamodványra, megírva az *indorsatát*, mely szerint: »Gondolóra vévén az iskolai szék az instans kérésének minden részben igazságos voltát, azon mely szerint az iskolát magától tisztítani akarja, igen örömet megegyezünk. — — —«

A gyűjteménynek egy másik darabja a *kosta* (ref. tanító) természetrajzi leírása; szerzője jó humorral írja le a szegény falusi tanító életmódját. Mutatóul álljon itt az elejeje: »Nem régen lett esmeretes egy nevezetes és csudálatos oktalan állat, melynek neve *kosta*. Ezen állat tartozik az emlős állatok 9-dik rendiben, t. i. az idomtalanok vagy formátlanok közé. A *kosta* minden állatok között az ember után a legokosabb; formájára nézve majd olyan mint az ember. Megnö 4—5 lábnyira és többnyire a két hátulsó lábán jár. Két első lábai rövidek és kézformájúak. A *kosta* Európának minden részeiben is ugyan, de leginkább Magyarországon a Nyíren és Tiszaháton bővséggel található. — — « A falusi tanító sorsáról szól még Kovács József verse. »A kicsapott mester,« s egy névtelennek költeménye: »Egy szegény mester és a felesége.«

Az iskolai tanulmányok körébe vág a *mathematicus imádása*, s néhány kisebb próza, jegyzetekkel. Ez utóbbiak (a *gömböc*ről, a *róka*, a *farkas*) a klasszikus írók jegyzetes kiadásait, vagy a tanár magyarázatait gúnyolják, melyek gyakran feleslege-

sek, gyakran meg helytelenek. Ime néhány a jegyzetek közül: *Egér*; ezt némelyek számnak gondolják, melyre alkalmatosságot adott ez a vers: Nos numeri sumus et fruges consumere nati. — *Ökör*; honorarius titulus Magyarországon, mert kevés, aki elérheti, hacsak tinó nem volt. — *Plinius*, dronyos kapitány s indifferentista a X. században; öreg korába pápistává lett, melyet a tudósok abból gyanítanak, hogy a földről a purgatoriumba ment. — *Eretnek*; így hívták a görögöknél azokat, a kik nem hitték, hogy az ember többet lát, ha az egyik szemét behúnyja.

A kollegiumi életre vonatkozó darabok közül legérdekesebb egy diák csiny leírása, melynek szereplői közt ott találjuk Csokonait is. A költemény címe: »*Currens de Lepore, ao 1793 diebus Februarii*, mely által tudtára adat'k a Fekete Vármegyének (Collegium) egy hallatlan és példa nélkül való történet.« Történt ugyanis, hogy Lengyel József, contrascriba, nyúl vadászatra indult hét diákkal, ezek voltak: Csokonai V. Mihály, poesis praeceptor, Tóth Ferencz, kiből később a dunántuli ref. egyházkerület püspöke lett, Sipos József, utóbb békési ref. lelkész, Zilahi János, szolgák inspectora, Sós Pál, Szeles József, s még egy, kit költeményünk nem nevez meg. Nyulat ugyan nem lóttek, hanem vettek egyet, s örömmel vitték haza, a kollégiumba, Ott az első ház előtt a tornácba kifüggesztették, — a honnan a többi diákok ellopták, megették, a bőrét pedig szalmával megtöltvén, visszaakasztották. Lőn most nagy szomorúság a vadászok között:

Ferencz úr öltözik buslakodva gyászba,
Míntha mosdott volna subiczk kulimászbba.

Ez a »Ferencz ur« Tóth Ferencz, kiről a jegyzet azt mondja: »igen barna deák.« Megsiratja a nyúl esetét a töbti vadász is, kiket a költemény csúfneveikön említ, s legjobban gúnyolt tulajdonságukat emeli ki. Csokonairól azt mondja a jegyzet: »nagy orrú ember«, s így ír róla:

Mihály úr e casust legjobban orrolja,
Mérgében az orrát köldökéig tolja.
Mivel a quadrának e suspicioja,
Hogy a Mihály orra a nyúl ellopója,
Ki is kopik talán tavasszal belőle.

Végre egyiknek eszébe jut, hogy inquirálni kell a dolgot, idézzék törvény elé az ifjúságot, majd megtudják ki volt a tolvaj. De hiába, a nyúllopásnak csak nem akadt gazdája. A költemény végén a nyúl egyenként búcsúzik el vadászaitól, Csokonaitól (kit Csokornyai Mihály urnak nevez) így búcsúzik:

Csokornyai Mihály! imár hozzád térek,
Hat singes orrodtól hogyha hozzád férek.
Ha öreg léssz tudom ennek hasznát veszed,
Lábad szárába majd mikor száll az eszed.

Mert horgadt hernyódat kősziklába vered.
 Szuszka ifjuságod ekkép vissza nyered.
 Proboscissal csúfá tedd az elefántot,
 Karika helyt üttess az orrodra pántot.
 Kivánom, hogy soha ne is járj négy kéz láb,
 Hanem orrod legyen tested tartó istáp.
 Ha valaha orrod asylummá lenne
 S valami rossz embert az úton felvenne,
 Egyéb büntetésed ne vedd a bíraktól,
 Hanem hogy különbözz ennyiben Hornyáktól,
 Hogy a rostrumodból csupán egy klafternyit
 Vágjanak el benne látsz szemeddel mennyit.
 Ne félj t . . . ny várnak még így annyi marad,
 Hogy alóla ki nem lásszik az agyarak.
 És lehetsz diszére Nasonak, omphoknak,
 S semmi híja nem lesz őseid soroknak.

2. Csokonai V. Mihály versei közül 21-et közöl gyűjteményünk, ezenkívül Vajda Juliához intézett egyik levelét. A költemények nagyobb része, valamint a levél is, megjelent már a költő összes munkái közt, azonban e gyűjtemény írásakor mindnyája csak kéziratban forgott közkézen. Megjegyzem, hogy gyűjteményünk a Csokonaitól való költeményeket vagy a költő teljes nevének aláírásával, vagy pedig Cs. V. M. kezdőbetűkkel jelöli. A nyomtatásban megjelent költemények a következők¹:

Üstökös Eloquentia. Vőfény. Megj. MM. 734. 1. Ván, vén, vagy az üstökös eloquentia,

A Czigány. Megj. MM. 720, 1.

A gazdag ember. Megj. M. M. 714. 1. A gazdag.

Európának elragadtatása. Megj. Kel. III. 3 1.

Istenek osztozása vagy a menyei Diéta. Megj. Kel. III. k. 22. 1

Figefa és Mondolafa. (Olaszból). Megj. Kel. III. k, 60. 1. MM. 79. 1.

Szicília és Neptun. Megj. Kel. III. k. 60. 1. MM. 79. 1.

Konstantinápoly leirása. Megj. MM. 718. 1. VM. III. 60. Konstantinápoly.

Lilla fördése. (Euripidesből) Megj. MM. 729. 1. A feredés.

A Méz Méze. Megj. MM. 727. 1. V. M. III. 62. 1.

Anakreon és Ovidius halálára. Megj. MM. 778. 1.

Az Elmenetel. Megj. MM. 738. 1.

A Macska és a Sajt Megj. Kel. III. 59. 1. MM. 78. 1.

A megívott Amor. Megj. MM. 734. 1.

A Palatinusné halálára. Megj. MM. 786. 1.

Az árnyékszékhez. Megj. K. III. 42. 1. MM. 784. 1.

Cs. V. M. levele az ő Lilla neve alatt rejtett kedveséhez, Vajda Juliánához. Megj. MM. 844.

¹ Csokonai műveinek kiadásait következőkép jelölöm: Kel. = Csokonai Vitéz Mihály Munkái. Közli Kelemföldy. Három kötet. Lipcse 1843—48. — MM. = Csokonai Mihály Minden Munkái, kiadta Schedel Ferencz, Pest, 1844 (Nemzeti könyvtár). — V. M. = Csokonai válogatott munkái, Toldy Ferencz által. Három kötet. Pest, 1864.

A még eddig kiadatlan költemények közé tartozik egy névnap-i vers: »*Egy nyársra itéltetett hízlalt Gúnárnak Mártonnap-i búcsúzó panasza és testamentuma. Lúd nyelvből magyarra fordította Cs. V. M. 1798. Bige Márton nevenapjára.* Mivel ez — mint Haraszi említi (Csokonai V. Mihály, 45. l.) — megvan az akadémia kéziratárában, nem tartom szükségesnek a közlését. Szintén névnap-i alkalomra készült a *Somogyi casus* cz. költemény, mely kéziratban eléggé elterjedt s ma is sokan ismerik. A többi három kiadatlan költemény a következő:

1. A pesti dicsőség.

Inkább laknék Moldovába, Bukaresten,
Mintsem a fene, pénzt szívó Szajha Pesten.
Búcsúzz el hát tőle hasam és erszényem,
Mert itt pénzbe telik minden kedvem s kényem.
Hisz itt minden dicsőség csupán abba áll,
Hogy az ember locsog, pipál, ül vagy sétál.
Hortyog török babot, melyet szűk kortyokkal
Földig erő füst felleg közt olyanokkal,
Kik begyűltek ezerféle köntös vázba,
Egy bizonyos szabadságú pipaházba,
Hol egy húzomba fél napig is elnézik,
Némely bolond csonttekékkal hogy tekézik.
Ez az egy látásra való esekély nézés
És taxa, a szabott pénzesaló tekézés
Teszi már egy részét a gyönyörűségnek,
Ama híres pompás pesti dicsőségnek.
Szinte ehhez hasonló a Promenáde,
A hol vajjon ki az, a ki könnyen ad-é?
Volt-e, hányszor már az a virág aratva?
Jó mód vagyon kitanulni sétálgatva.
Itt ha leányt látsz, ne gondold hogy szűz volna,
Első kérésre mindjárt lehajolna.
Mihelyt a lány tizennégy esztendő s leszen
Pesten, mindjárt asszony szolgálatot téssen.
Bál és szála! oh gyönyörű nevezetek,
Mely hatalmas erő vagyon ti bennetek,
S ama kerengő táncznak kifejezése,
A mely tartozik az örülség nemére.

2. Csikorgónak, egy hazánkban kedves versszerzőnek, Trója feldulásáról íratott munkájának kezdete.

Klioval szűz Pasiphaë	Marssal Priam és Simois
Pendíttessz eziterádat!	Miként attakírozzák,
Böles Priapus ezek mellé	De a Troja Svadroni is
Szállítsd szent Múzsáidat.	Bástyát hogy oltalmazzák.
Aganippe szép hegyéről,	Míg az Amazon seregek
A Helicon vize mellől	Császárostól elérkeztek
Eljövén segítetek.	Az Ajax vize mellől.
Elbeszéltem, mikép jára	Ekkor a trójaiakat
Trója a görögöktől,	Hogy verék le Festunggal,
Hét esztendő s háborúba	S miként Creusa megszaladt
Szenvedvén kívül belől.	Centaurus társaival.
Mínhogy elragadta Idát.	De Achilles a görögöt,
A török basa leányát	A ráczot, örményt, törököt
A trójai plebanus.	Kiágyúzá Trojából.

Végre miképpen Helena,
 A tengerek Istene,
 Az ostromlókhoz leszálla,
 Rácz kalugyer képibe.
 Felvetette tűzminával
 Troját, s hogy Troja azonnal
 Egy falóvá változott. *etc.*

3. Lengyel József, debreczeni coll. seniora neve napjára.

Már tán nem is vártál magadhoz bennünket,
 Vélvén, hogy elhagyjuk kötelességünket
 De tudd meg, hogy a dél előtti tisztelet
 A cantorok előtt nem érne egy felet.
 Csak a kontyhoz illik az a salve s ávé
 Melynek a jutalma rosolis és kávé.
 Magad adtál okot ilyen gondolatra,
 Lám sohasem hívtál délelőtt zsinatra.
 Úgy víg egy pocta és egy kántor deák
 Ha a lagénákból folynak az ideák,
 És ha igasságot mutatnak a borok,
 Úgy tehetnek törvényt contrák, seniorok,
 Úgy mutat majestást mindig primarius,
 Ha az orra előtt áll a bicongius.
 Ki csudálhatja már, hogy az éneklő kar
 Délelőtt tisztelni tégedet nem akar.
 Mi igazán akkor tartjuk József napját,
 Mikor megnyitotta József már a csapját,
 Melyből minden versre csak egy iccze csordul,
 Az özön áldásra özön liquor fordul.
 Mikor a Seniort és a contriscribát
 Tiszteljük, együtt jár a vívat s a bibat.
 Most hát tisztelettel nézván a kancsóba,
 A köszöntést ekkép fűzzük egy csomóba.
 Senior, s Praeses Úr! ki mihejyt születél,
 József nevet a szent keresztségbe vettél.
 Hogy ezt elhozta az esztendő tavaszsa,
 Tapsolva örvendünk mind in tota massa.
 A mely örömünket ezzel jelentjük ki,
 Hogy minden poharad még ma üritjük ki
 Oly érzékeny szívvel leszünk ma irántad,
 A milyennel eddig magad is kívántad.
 Sok érdemeidért még a Tisza mellett,
 Szőlős városába Pethó is kedvellett,
 Ki sokáig tartván hajdan ductorának,
 Itten Debreczenbe tett alumnusának.
 Mikor Maróthi a Harmonikust írta,
 Már akkor a bassust lejjebb egy sem birta :
 A honnan scholánkban taktust addig vertél,
 Míg hajlott idődben praesességet nyertél.
 S minthogy már nem volt itt te nálad senior,
 Bátyád urad után lettél már Senior.
 Így az unokádnak alkalmatosságot
 Adtál, hogy érhessen contrascribaságot.
 Feljebb bocsátottad ennek atyja urát,
 Hogy öltözzön első jurátus purpurát.
 Mi tehát kívánjuk mind egyenlő hanggal,
 Hogy élj vígan ezen seniori ranggal
 Semmi hiányosság rajtad meg ne essék.

Melyet a megpirult irigység ne vessék.
 Így menj ki, mikor el végzed e tisztséget
 A szükséges könyvek megszerzése végett.
 Minden magyarságtól koppasszon meg Jéna,
 Mikor krumpli mellett lesz seres lagna ;
 A mejjeire tévén patyolatból taréjt,
 Antecessoroddal egyél spárgát, paréjt.
 Akkor lábotokra húzván bő fislédert,
 Látogassátok meg puderesen Fédert.
 Ha letipepsz onnan e magyar hazába.
 Légy Esdrás Szerepen az úrnak házába ;
 Itt conventióba adnak egy kúp nádat,
 Melynél szipákolhadd vén tajtékpipádat.
 De minthogy csakugyan ember kell a gátra.
 Kórod el fog vinni innen Tiszahátra,
 Hol bienniséged siratván a patkán,
 Magad tivornyázol Tiszaháti vatkán.
 Addig manuális orgona helyébe,
 Zeng öt hat kicsinyed kucz kód üregébe,
 Kiket rendre ide hozván oskolába,
 Kántusra hitvesed jön szürke gubába.
 Így érvén házaddal egy szerencsés sábest
 Míg egyszer vénséggel feljül mulod Jábest,
 Akkor a 24 vének seregébe
 Cantus Praeses leszel az egek egébe.

E költeményeken kívül Csokonainak még egy igen érdekes művét tartalmazza e kötet: egy valóságos kis vígjátékot, melyben a költészet elfajulását, a tartalom nélküli verselést, s üres rimhajtást gúnyolja. Címe: *A híres Sós András és Szél Gáspár verseiből némely töredékek s ugyancsak nekik a debreczeni Muzsák közé való bevételéseknél rövid historiája*. Előbb a nevezett poéták két versét közli azután kezdődik maga a vígjáték.

*Sós Mihály hozza a fiát, Sós Andrást és a keresztfiát, Szél Gáspárt,
 a Poéták közé.*

Sós M. Szerencsés jó estvét, jó egészséget adjon az Isten, nagy jó Uramnak, az én Istenem tartsa meg feleségestől, gyermekestől.

Gyöngyösi. Hozta a szerencse kendet, jó öreg ; mi jóba fáradozik ?

Sós M. Én bizony ezt a két legényt hoztam ide Debreczenbe tanulni. Ez az egyik az én fiam, ez a másik pedig Szél Gáspár komám uramé. Mind a kettő jó poéta. Már most azért jöttem nagy jó Uramhoz, hogy hallottam, hogy rigmus csináló tanítványi vagynak.

Gál (egy poéta). Rigmust csinálók ? (Gyöngyösihez) Azt gondolja ő, hogy mi is olyan füzfa poéták vagyunk, mint az ő fiai. Nem rigmus csinálók, jó öreg, hanem poéták.

Sós M. Úgy, úgy fiam, poétikák.

Gál. Eredj velem ; még bolondabbat mondott, hogy megkorrigáltam.

Gyöngyösi. De hát jó öreg, méltók-e arra a kend fiai, hogy a jó poéták magok közé bévegyék.

Sós M. Hogyne volnának Uram ! hiszen a mi mesterünk derék ember, mert még olyan nem volt nálunk ; még azt merte mondani ezekről, hogy Debreczenbe se sok hág elikbe.

Gál. Hol lakik kend, nagy jó Uram ?

Sós M. Én bizony fiam Acsádon, mikor otthon vagyok.

Gál. Phú, hiszen azt se tudják, hogy hány ága van az X-nek.

Sós M. Ejnye tatár az inge gyermeke, bizon kifigurázza a helységünket. Csak igazán mondják azt, hogy a gyermek sem úgy terem most mint régen. Hát ott nem tudnák azt, hány ága van az X-nek?

Gál. Bizony nagyon könnyen megeshetik, mert nem hiszem, hogy Acsádról próféta származott volna valaha.

Sós M. (Gyöngyösihez). No de nagy jó Uram! bé veszi-é hát a maga tanítványi közé?

Gyöngyösi. Nem tudom, mert ezek csak egy kevés ideig vannak reám bízva.

Gál. Már azt régen kikértük magunknak, hogy ha poéták akarnak lenni, mi megcenzelhatassuk.

Sós M. Hiszen öcsém, csak rájok nézve is derokabb emberek ezek nálad.

Gál. Nem *rá nézve*, jó öreg, hanem *rá hallva*. Nem azt nézik a tanulóba, mint a paripába, hogy jól áll-é az eleje vagy hátulja, hanem mit tud, mi lakik benne?

Sós M. Jól van jól, próbáljátok meg csak, de bizony olyan diákos fiúk ezek, hogy mindnyájatokat is kitérnek.

Gál. Kitérhetnek, de megütjük az orrokat.

Sós M. Ki biz ezek, kitérnek.

Gál. (Kutihoz.) Hej, kérdjél tőlük valamit, én már meguntam velek beszélni.

Kuti. Hát esmeritek-é Ovidiust?

Szél Gáspár. (Gondolkozik, — lökdösi a másikat, hogy feleljen.) Nem lakik nálunk. (Nevetik.)

Sós M. Mi a, mi a?

Kuti. Ovidius.

Sós M. A vín Diós? Hogyne ismernétek, hiszen tú szomszédunkba lakik.

Kuti. Nem az öreg hanem Publius Ovidius Naso.

No de Sós M. Papiros Sövényrázó, de ezt már magam sem esmerem (nevetik). nem kell figurázni, jól kell cenzurázni.

Kuti. Hallottátok-e híret a Bukolikának.

Szél és Sós. (Gondolkoznak, suttognak, lökdösi egymást.) Nem lakik minálunk.

Kuti. Ahol van ni.

Sós M. Mi a, mi?

Kuti. Bucolica.

Sós M. Lú kólíka? hogyne tudnátok azt, hiszen abba döglött meg a mi fakó lovunk.

Szél G. Igaz biz az, abba döglött meg a keresztapám fakó lova.

Sós M. Úgy fiam, derék ember vagy. Tégy ki magadért.

Kuti. Scripsistine aliquando carmina Sapphica.

Sós M. Rab Fika? no csak az olyanokba nem kell kötölözködni, mi náluk nem verbuválnak bakkancsost.

Kuti. Ej, nem cenzelom én, hiszen semmit se tudnak ezek.

Sós M. Nem tudsz bizony te. Olyanokat kérdeni a mit a kutya sem enne meg. Vagy talán félsz, hogy ezeket teszik elsőknek, azért mondogd azt. Rendeljen jobb cenzorokat, nagy jó Uram.

Gyöngyösi. Próbálja hát más.

Gál. Csak megpróbálom én is, ámbar ebből kitetszik, hogy egy kukkot se tudnak.

Sós M. (Magába.) Megint az a nyelves jó, már bizony félek, hogy csúfot űz a fiamból.

Gál. Micsoda poétákat olvastatok?

Szél. Czeglédit, Czigányok romlását, Kalendariumot.

Sós And. Még többeket is, de sokaknak nem tudjuk neveket, mert kiszakadt az első levelek.

Gál. Ezt tudtam. Hány lába van a pentameternek?

Sós M. (A fiához suttogva.) Néma Péternek is csak annyi lába van, mint más embernek.

Gál. Jól rá hallgassatok; a pentameter versnek hány lába van, hány syllabát kell belé tenni s meddig kell nyujtani?

Sós M. Eddig is így kellett volna beszélni, most mondjátok meg, meddig kell nyujtani.

Sós And. It a mérték az apám uram csizma szára mellett, az sem nem hosszabb, sem nem rövidebb, mint a vers; ahhoz szoktuk mi mérni mindíg.

Gál. No e szép, azt gondolják ezek, hogy czérnával kell mérni a verset: hát ha hosszabb, mit csináltok véle?

Sós And. Elvágjuk.

Sál. No jó, szabóságot is kell már tudni a poétáknak. Ugyan jó, hogy két szabó lakik a poética mellett, ezután oda küldöm a versemet, ha hosszabb, hogy vágja el. — Micsoda verseket szoktatok írni?

Sós And. Lantosokat szappanosokat.

Szél G. Meg a mi a szánkra jó.

Gál. Lantost, szappanost? Hát dudást, meg viszkost mért nem; meg a mi a szátokra jó, megütheti a tüzes kő az olyan verset, a mi a szátokra jó. Mi az elizio?

Sós Andr. Az, mikor ő-t vagy syllabát elhagyunk a versből.

Gál. No még csak ilyen jót sem tudtak mondani.

Sós M (magába). De bizony tudnának ezek még magadnál is többet, csak jól cenzuráznád őket.

Gál. P. o., mutassátok meg példával.

Szél G. P. o. *Buj falsz Márt van*. Ez elizio, itt el van hagyva egy-néhány syllaba, ez azt teszi: Berettyó Ujfalu mellett Szt Márton van. *Zlaoa*, azaz: Zabállott ló a. *Vaspiczon*: Van-é hús a piaczon.

Gál. No ez ugyan elizio volt osztán; Sós mondj ha jobbat tudsz.

Sós A. Tudok bizony, még versebe is ha kell.

Sós M. Mondjal fiam, tégy ki magadért.

Sós A. *Az apram znál soksz tünk ludskát,
Maklak jött sztünk kal vert gluskát,*

Sós M. De már ez ugyan erős vers ám.

Gál. Ugyan Sós tótul van-é ez vagy zsidóul?

Sós A. Magyarul van biz e, csak jól rá kell hallgatni; de ebbe sok szép elizio van, nehéz megérteni.

Sós M. Bezzeg kifiguráztad eddig a fiamat, de bezzeg kifiguráznak most téged.

Sós A. *Az apram znál*, ez azt teszi: az apám uram házánál. *Soksz tünk ludskát*, e meg azt teszi: sokszor ettünk ludaskását. *Maklak jött sztünk*, azaz: mikor valaki hozzánk jött, főztünk, *kal vert gluskát*, azaz: kanállal felvert galuskát. Ugyé apám uram, úgy volt?

Sós M. Bizony azok szerént volt.

Gál. Már én hozzájók többet nem szólok, mert félek, hogy rám ragad a tudományok; *ludskát*: ludaskását — *kal vert gluskát*: kanállal felvert galuskát; az ördög vigye el az olyan elisiot.

Sós M. Ejnye, nagy jó uram! ne ilyen éretlen gyermekre bizza a cenzurázást, rendeljen mást.

Gál. De Bizony ha Bécsbe viszi is kend őket, csak Szél Gáspár, meg Sós András lesznek ő kelmek.

Sós M. Hát osztán, te nyelves? Eredj, mi gondod rá, talán az elsőségedet félted. Rendeljen nagy jó uram, jobb s nagyobb gyermekeket.

Gyöngyösi. Engedjünk az öreg kérésének: nagyobb termetű próbálja.

Józsa. Már én kérdéssel nem bántom, mert ahhoz a mint látom nincs szerencséjük. Majd csak pennára próbálok, de félek hogy úgy se succedál, mint az egyszeri borbélynak a levélírás. Különben vagynak derék emberek olyanok, a kik nem tudják ki adni a mit tudnak.

Gál. Azaz vagynak okos bolondok, vagy bölcseknek láttatni akaró esztelenek.

Józsa. Én nem kérdek semmit, hanem irjatok verset, majd meglátszik abból, mit tudtok.

Sós M. Így ni, már ebbe nem féltém őket.

Józsa No materiát adok.

Szél G. Micsoda matériát.

Józs. A miről verset írjatok.

Szél G. Nem kell nekünk materia. Materiáról nem is szoktunk írni. Tábláról írunk mi, meg papírosról.

Józs. Hiszen boldogtalanok, nem lehet az; csak olyan az, mint út nélküli menni, lezke nélkül papolni, vőlegény nélkül lakodalmazni.

Sós M. Uram, hadd írjanak; nem kell féltetni őket, tudják ők annak a sorját.

Józs. Irjanak, én nem bánom, ha tudnak; de nem hiszem, hogy ördög szekér koszorút is lehetne azon nyerni.

Sós M. Irjatok fiaim, itt van minden készség: olló, mérték, papiros. (Oda ad mindeneiket.)

Szél és Sós. (Mérik, nyírik, próbálják a verseket.)

Szél G. Habco.

Józs. Olvasd.

Szél. (Olvassa.) »Szakállas Kanahan megőszült főpapja,
A hóna alá van csapva a kalapja.
Nem mind okos ember a sokat beszélő,
A többek közt otthon maradt a vetéllő.
Ne szólj hozzá semmit, duzzogjon magába,
A Farsangnak örül legjobban a bába.
Vén oldal borda,
Sok pénzt elhorda,
Bömbölő csorda.
Foltos naszpolya,
Zörgős rokoja.
Echo. Elment a gólya.

»Nyikorgó télnak jégesap a bajusza.

Az óra czinkét fogott a szuszra
A gyolcsos tótnak hosszú a nyaka.
Ehen ugrál a piacon a baka.

Van-é tíz óra,
A kakas szóra.

Főzött peccenye,
Ithon a menyé.

Echo: Bősziny peccenye.

»Paszuj csíz hangot küld Duna-Vecse.

Legtöbb pénzt elhord a csecsebecse.
Lovat cigánynyal, sohse cserélek,
Gedeon, Thola és Abimétek.

A házas ember innepet ülne,
Ha a menyecske meg nem vénülne.

Dunyhát a zsupra,
Pénzt a salupra,
Rongyos a palást,
Vegyünk hát társ mást.

Echo: Csuprot, vaját, tojást.

Sós A. Habco én is.

Józs. Olvasd, de félek hogy ez is olyan, hogy a srét se járná meg.

Sós A. (Olvassa.) »Kitorjedit égnak hangos czafrangja,
Rekedt kántornak kérértű hangja.

A minap ilyen dolgot jelente,
Sokba kerül a petymeges mente.

Hallgassatok rám, igazat mondok,
A vén vőfények pénzes bolondok.

Echo; Vakondok.

»A coqua háznál ritka a szita,
Kis szomszéd, a tűz föbe piríta.
Varju tövissel került Debreczen,
Kerek helyt nem jó járnı perezzen.
A falu végén cigányok nőnek
Maskara nélkül kémény seprőnek.
Toprongyos Németh,
Ettél-é gémet?
Adj békát Sósnek,
Was ist ten tősz-nak.
Echo: Stősznak.

»Nyelves czenzorom, megütlek hátba,
Menj tőteléknek a czine gátba,
Zöld pillantással néz Sós Andrásra,
Szappanos versem hallgasd rovásra.
Csikód vanyiga,
Fakó talyiga,
Megholt addig a főkötős iga.
Echo: Csiga biga.
Itthon az ipa,
Nyörgő szipa
Borgai pipa.
Echo: Sült palacsinta.

Józsa. Azt nem mondhatjuk, hogy nem a materiáról irtak, mert nem is adtunk. A mi pedig a verseket illeti, csak olyanok, mint a részeg ember táncza, hol ide, hol amoda ugrik semmi rend nincsen benne. Már én bizony nem tudom, bevegyük-é őket vagy se.

Gyöngyösi. Ezek ugyan nem méltók, de nevetségre jők lesznek. úgy is szokott Virgilius mellett lenni Batillus, a szépen hangicsáló fülemülék közt is károgó varjúk. De ime Phoebus jó, majd eligazítja ő a dolgot.
(Phoebus olvastat verseket a maga tanítványaival.)

Sós A. Habeo én is.

Gyöngyösi. (Phoebusnak.) Ne bántsuk, nem tiszteletre méltó versek ezek.

Phoebus. Ne azt nézzük most milyenek a versek, hanem csak az igaz örömet. Csak a szív legyen jó, semmi az, ha a nyelv hibázik is.

Sós M. Úgy úgy Uram! hányjunk rá vesét tődöt, májat, csak hogy nyomja.

Sós A. Habeo.

Phoebus. Olvasd.

Sós A. (Olvassa.) »Künsági juhásznak dörmögő dudája,
El ejté, dohányos vala a pipája.
Sok szűzek, a kiket nevezünk lisztlángnak
Örülhetnek e most beáliott farságnak
Prémezett kalapács döbögő ülője,
Boldog az a kinek van derék ünője,
Adjatok taréjos, hárfás hangot kölcsön.
Jó lesz gondolkodni előre a bölcsön.
Megemelegetem, hogy poéta koromba
Nem jött a sült malacz a lakodalomba.
Nem jó a káposzta nyerítő abraknak,
A künsági nimfák Túr-Kevibe laknak.
Borzas hajú veszély suhanj el mellette,
Mert Földvárral magát körül kerítette.
Csuszkálj csak kis eszem villámos hangoddal
Hozzál áldást elő szappanos lantoddal.
Kotyogó harmatja a kimosott égnek,
Termesszen ugorkát a jó feleségnek,

Gulacsitól került nagy erdei sáska,

(Itt egy sor hiányzik.)

Bölcsek nézzétek el, hogy Sós András csalfa,
Salamonnak is volt egy bolond Markalfja.

Echo: Fagyalfa.«

Szél G. Habeo én is.
»Gordonos palást, a hol fogsz függni,
Kugli főköttő is fog ott csüggni;
A kinek felesége derék jut,
Németül mondom: vas isz tasz isz gut.«

Sós M. Azt biz eb szülötte, attól a két némettől tanulta, a ki a helységünkbe volt a minap.

Szél G. »Rigmusos szemmel ha rátekintek,
Az ifjasszonynak ekképpen intek.
Eltört a kalán
A pitvar falán,
Csupor sincs talán
Kinn az asztalán.

Echo: Mondom magyarán.«

Sós M. No bizony, most látta ezt, hogy a pitvarba álltunk; de tűz az esze a Szél Gáspár komám fiának. Bizony félek, hogy elédbe teszik fiam.

Szél G. »El ne felejtse, hogy Debreczenbe
Szél Gáspárral is volt egyszer szembe,
Tartós hangommal mondom előre,
Ritmust hozok a keresztelőre

Echo: Esztendőre.«

Sós M. Ejnye fiam, te csak egyfélélt írtál, nosza írd még édes fiam, mert félek, hogy elődbe teszik.

Sós A. Nem irok én bizony, mert én nem félek, megtettem én ott jól
»Adj békát Sósnek, Vas isz ten tósz-nak, *Echo*: Stósznak.«

Szél G.	»Én Poëta, Versstapheta, Ha kapom, Ha leveszem. Ide teszem Kalapom. Áldást mondok, Fére gondok, Versekbe. Tisztes Uram, Hallja szavam Ezekben.	Éljen szépen, Csendességben Társával, A nyárs nyele Legyen tele Hurkával. Tudom sokszor Hogy megy nagy por Torkába, Tokai bor Legyen akkor Markába.
----------------	---	--

Echo: Elég ez hamarjába.«

Sós M. Hát már az én fiamat béveszik-e vagy sem?

Phoebus. Bé bé, no.

Sós M. Hát melyik lesz az első?

Phoebus. Az a melyik most utoljára olvasott verset.

Sós M. Megmondám, ugyé fiam, hallá kelmed, az én fiam nagyobb annál.

Phoebus. Jó lesz, jó, hát az lesz az első,

Sós M. Jó. — Az Isten áldjon meg fiam benneteket.

Gál. No öreg, jól járt kend.

Sós M. Jól fiam, jól; terád sem haragszom már. Bizony fiam nem hittem volna, hogy annyi tudomány lakjon benned. De arra kérlek már, hogy más-szor úgy meg ne cenzurázd őket, mert biz elhidd, hogy haza jönnek kenyér enni. Hanem fiaim, az megvan hála istennek, bizony erős cenzurán mentetek

által. Gyerünk mi is már a szekérhez, már iskolába járó gyermekek vagytok majd egy-egy abrakos tarisznyát adok mindenikötöknek, a mibe a rigmust hordjátok. Ellenbe jó éjtszakát kívánok.

3. A debreczeni kör. Csokonain kívül leginkább a debreczeni kör tagjainak költeményeit olvasgatták a debreczeni diákok. A rimelésben kiváló, de gondolatokban szegény Kovács Józseftől 6 költeményt találunk e gyűjteményben, melyek alatt vagy egész neve, vagy csak kezdőbetűi állanak. Kettő közülük megvan verseinek gyűjteményében (Kovács József Versei, kiadta Ferdős Dávid, Pest, 1817): *A mó-di*, 58. l. és *Poéta lesz katonává*, 53. l. A többi négy is magán viseli költészetének bélyegét; csengő, de erőltetett rímek, e mellett akadozó, nehézkes verselés és a költőség teljes hiánya. Legjobb még a *Julishoz* című epigramma szerű kis költemény:

Julcsa! ne tarts a rózsával,
Mert azt a tavasz magával
Elviszi.
Pedig a fonnyadt orcának
Tisztelői hogy volnának,
Eb hiszi.

Tartalmánál fogva érdekes a Csokonai haláláról szóló költeménye, mely szintén nincs meg verseinek gyűjteményében.

Csokonai V. Mihály hamvaihoz.

Oh hát már megszűnt, megszűnt az a
Bájoló lant zengése ott,
Melyet csupán csak a magyar haza
Vig kedvéért echóztatott.
Egy Vitéz; tán csak örök homályba
Marad ennek híre, s vele
Örök neve! ki még csak e tájba
Érzékeny hangon versele.
E tájban; de már ezüst húrjai
Lantjairól mind leszakadtak,
Bájoló érzékeny vig dalai
Halálos jajra fakadtak.
Vitéz volt ő, mégis a halálnak
Rettenetes keze itt e
Setét sír fekete gyász boltjának
Komor üregébe vitte.
Kidült, oh kidült ez a termékeny
Fa, melynek jó gyümölcsei
Friss mézeit a Haza érzékeny
S jó gustussal birt bölcsei
Nagy örömmel szívták bé, a melyen
Egy igaz gyönyörűséget
Éreztek, mert itten minden helyen
Leltek egy csudaszépséget.
Ha már megholt, oh megholt az a
Vig poéta Csokonai,
Jöszte őh áldott magyar haza!
Itt vagynak dicső hamvai.

Méltó itt óh méltó, hogy hangjaink
 Gyászosan keseregjenek;
 Itt, óh itt keserves könnyárjaink
 Mind egymásra peregjenek.
 Én majd szép rózsát, bokrétát
 Hintek a sir tetejébe,
 S így ezt a halhatatlan poetát
 Tisztelem síket vermébe.
 Itt öntöm ki szívem gyász hangjait,
 Itt az örök élet setét
 Helyén, itt siratom Csokonait
 S az ő halálos esetét.

Kovács József másik két költeménye ép oly gyarló mű,
 mint ez; czímük: *A kicsapott mester és Lehel epitaphiuma.*

Földi Jánostól, a debreczeni kör legkiválóbb tagjától, a
 saját halálára készített versét közli gyűjteményünk:

T. Földi János orvos doctor úr halálára maga által készített versek.

Amott a kapus út mentébe
 Láttomra volt egy körtvély fa,
 A sírhalmok, cserék szélébe
 Kivágták, nincs az is már ma.
 Én e kies tért választottam
 Számomra temető helyül,
 E vad körtvély fát óhajtottam
 Sírhalmomat czimző jegyül.
 Mégis ha történik halálom,
 Ne másuva temessetek;
 Itt! itt! nyugtasson meg az álom,
 Tetszésem ez, kedvezzetek.
 Egy akáczt körtvélyfám helyébe
 Ültessen egy jól tevő kéz,
 Melyről Zefir nap lementébe
 Susogva majd siromra néz:
 Mindegyikét tüskék borítják,
 Mint az én kínos öltemet,
 Ők azt védelmekre fordítják,
 A mi engem sírba temet.
 Ti gyermekek, majd ha látjátok
 Hűs balzsamú virágait,
 Májusba nyílni, ne bántátok.
 Hadd fedjék Földi hantjait.
 Majd azok közt, kik itt elmennek,
 Így szól egy, a ki jól esmért:
 Itt folytak le napjai ennek,
 Ki éltébe tavaszt sem ért.

A debreczeni kör munkásságához számíthatjuk, vagy leg-
 alább e kör hatása alatt keletkezettnek tekinthetjük azt a néhány
 leoninus verset is, melyet e gyűjteményben találunk. Mindnyája
 alkalmi költemény, s a kör rimhajtású irányának és erőszakos
 mesterkedésének legcsunyább kinövésai. Mutatóul álljon itt a
 következő kettő:

Baranyi Borbála asszony napjára.

Borbála nincs párod, ha Bihart mind széltire járod,
Tudja vitéz párod, gyémánt kárbunkulus árod:
Víg napodat várod, várod mint várja barátod,
Feljött nincs károd, megtöltsed még ma pohárod.

Ugyanaz mikor megholt.

Borbála nincs párod, szomorú kriptába bezárod,
Nagyra leszállt árod, fordult télére te nyárod.
Gyásznapodat várod, téled kirepüle barátod,
Van tetemes károd keserűség már ma pohárod.

4. Fáy András kiadatlan, de a maga korában kéziratban közkézen forgó művei közül szintén találunk néhányat e gyűjteményben. E kéziratokat egy sárospataki diák hozhatta Debreczenbe, mert Fáy maga nem volt a debreczeni collegium tanulója. E művek között van kettő, melyeket kéziratban Badics Ferencz is ismer s szól róluk Fáy András életrajzában: *A pándi csuda* és *A restauratio, danolta jó kedvvel, mint a kinek a háza ég, magabent szorul, Fáy András* (l. Badics i. m. 87. és 93. l.) Ugyancsak Fáy Andrástól való egy kiadhatatlan trágárság (*A tők panasza*), s két apróbb próza, talán idézet nagyobb munkából: *A szerelem és Két szerelmes együtt*. Ez utóbbi így hangzik:

Furcsa, midőn egy háznál kisasszony és szobaleány szerelmesek. Elmerülten, szóval ülnék a varrásnál egymás ellenébe. A kisasszony sóhajt, a szobaleány ekhója: detto! A kisasszony könnyez, a szobaleány pityereg. Ama parancsol, e nem hallja, — e kérdez, ama nem felel. Ah olyan is a szerelmes pár lyány, ha kedvesével nincs, mint a szélmalom a csendes időbe; semmire sem használható. Esztendeit, szerelmeit sohasem titkolhatja el eléggé a szegény ehér nép. F. A. Kedv: laponyás.

5. Vegyesek. Az eddig említettekén kívül még sok kisebb nagyobb költemény és próza van e gyűjteményben, melyek közül a fontosabbakat megemlítem, kettőt, pedig mivel Csokonaira vonatkoznak, szószerint közlök.

Kedvelt poetája lehetett ez időben a debreczeni collegiumnak Báthory Gábor, a későbbi nagy kőrösi lelkész, a ki 1812—20. volt debreczeni diák. Számos latin s néhány magyar verset közöl tőle gyűjteményünk. Magyar versei a következők:

Új esztendő napján a régi magyarokra való visszaemlékezés; írta Pesten, 1821. jan. 13. Áll 8 alkaeosi versszakból, s mind a külalak, mind a tartalom tekintetében meglátszik rajt Berzsenyi hatása; *Dall*, melyben a természet szépségét dicsőíti; valószínűleg övé a *Linéről cz.* dal is; a Csokonairól szóló költeménye szintén lírai hangú:

Cs. Vitéz sírjánál.

Kihalt Vitéz, kihaltak
A Gráciák s szerelmek;
A Pannonok vidékén
Nincsen, ki víg danákat
S szerelmeket danoljon.

Setét ködök borítanak
 A sírnak éjjelébe,
 De a becses leánykák,
 Kiknek szemérmatosan
 Szerelmeket danoltál,
 Emlékezetbe tartnak.
 Oh! hát ha én kidülök
 S a bús halál elaltat,
 Nékem — ki a leánykák
 Szerelmeit danoltam —
 Ki jön kihült poromhoz?
 Talám ti szép leánykák,
 Kiknek szerelmeikről
 Víg verseket danoltam?
 Maradjatok leánykák,
 Maradjatok! — Te Líne,
 Te jőjj kihült poromhoz,
 S ejts könnyet hamvaimra,
 Ez harmatozza sírom;
 A néma fáknak ormán
 A boltok éjjelébe,
 Ez csontjaimba befoly
 S éltet lehell poromba.

A Csokonaira vonatkozó másik költemény, melynek szerzője ismeretlen, akkor készült, midőn Csokonai háza 1802-ben leégett

Irritae Mich. V. Csokonai preces.

Tűz van! incendium, a szomorú bam, bam
 Felrettentik a még akkor mély álomban
 Merült Csokonait, ki a nagy lármára
 Egy ingbe gatyába szalad az utcára:
 Látván a pusztító tűznek dühössége
 Miatt hogy lesz anyja házának is vége,
 Könnyes szemeit az égre vetvén: Atyám
 Segíts — úgy mond — mindjárt porrá lesz az anyám
 Háza s vagyunkája; tekintsd özvegységét,
 Tekints engem, tekintsd magad dicsőségét,
 Mutasd meg hatalmad oltalmazz bennünket,
 Mentse meg a házunkat, tartsd meg mindenünket.
 Nem lehet fijam — mond egy láthatatlan száj —
 A magaménak sem kedvezhetek, bár fáj.
 Ekkor tartott öröm innepet szomorú
 Falán a templomnak a tűzi háború.

E gyűjtemény tartalmából még ki kell emelnem Hatvani István, a híres debreczeni professzor életéről szóló töredéket, melyet már a Vasárnapi Ujság 1872. évfolyamában (13—15. sz.) közölt Szilágyi István. Említést érdemelnek még a következő költemények:

Bachus lakodalma. Furcsa mesézet négy énekben. Motto: Hegedű szóban szép mesét jelentek. — Blumauer módján írt hosszabb elbeszélő költemény.

A csökmői sárkányhuzás — A nyiri uraság. Kéziratban nagyon elterjedt, ma is ismert tréfás elbeszélések.

Cseh-Szombati Dánielnek két költeménye. Szerzőjük 1810-ben volt Debreczenben togatus diák, meghalt 26 éves korában 1815-ben.

Egyik verse: *A magyar naczionális táncz*. A másikat kevés halála előtt írta: *Cseh-Szombati Dániel, midőn a bátyjától bizonyos halálát megértette, leszaggatván magáról a gyógyító szerket, halála előtt harmad nappal egy barátjához írja ezeket.*

Utolsó szavai Bonaparténak a sír fenekéről, 7-a Maii 1821.

És: *A genius beszéde a koporsó fenekéről a halál kötelei közt fetrengő Bonapartéhoz.*

Válasz Oláh János ur leveleire. Aláírva B. J. (talán a gyűjtemény összeállítója: Barla János), Pest 30. aug, 1825. Oláh János ev. ref. lelkész volt, a régészetet és gazdasági tudományt kedvelte; munkatársa volt a Tudományos Gyűjteménynek.

Gyászos versezet Ntiszt. Hering Ignác professor úr halálára, Szatmárt, 22-a aug. 1819. Cseresnyés Sámuel által. A költemény szerzője a szatmári ref. főgymnázium igazgatója volt.

A. J. Vizsgálójáról azon predikácziónak, melynek czimje ez: Lehet-é, van-é egyedül idvezítő eklézsia stb. A szóban forgó predikációt id. Báthory Gábor írta, s e költemény gúnyolja e mű bírálóját.

Ádám tót volt. Rövid tréfás költemény, melynek tárgya, hogy egy tót és magyar urakból álló társaság azon vitatkozik, vajjon az első ember tót volt-e vagy magyar. Végre egy magyar pap úgy oldja meg a kérdést; hogy Ádám tót volt,

Mert a teremtés után
Kevéssel az Úr: megbántam,
Úgy mond, hogy embert formáltam,
Bántam s bánom igazán.
Ezt a magyarról sohasem,
Mondotta volna az isten,
Q E D Ádám tót volt.

Jövendölés az elváltozott vitéz magyarokról. Sikerülten gúnyolja a magyar erkölcsök és szokások megromlását, s az idegen divat kedvelését. Vak Béla idejében Eleuther így látta a magyarok jövendő sorsát: »1. Elvész az én népem, a magyarság, mert tudomány nélkül való, azt mondja az úr. — 4. Megverem őket németiséggel, és az ő németiségek nagy leszén, ezt mondja az Úr. 5. Elveszem tőlök az üstökök fonatékját és pintlit vágatok Scytha búbjaikra, és az ő spitzbuberiájok nagy leszén. 6. Megfosztom őket a csákók karimájától és az ő kalpagjok nyusztjaitól és sajt tetejű kalapot adok honaljok alá, hogy ekképen gyászolják vétkeiket oláhosan. 8. Eltakarom az ő vétkes gégeiknek diszes gugáit és csakhamar vastag nyakravalót adok izmos nyakaikra. 9. Elveszem az orrok alól a perge bajusszokat és a fülök mellé ragasztom azokat. — 15. Járatom őket bugyogóba s bétöltöm vitéz száraikat strimfliknek feketeségeivel. 16. Leoldom lábaikról a Volga mellől hozott Scytha saruikat és topánkákat adok lábaikra, hogy topoghassanak életeknek minden napjaiban.«

Van végül e gyűjteményben néhány epitaphium, rejtett szó, továbbá rögtönzések, s névnapi, meg más alkalmi költemények.

BALASSA JÓZSEF.